

Fågel Dam

(Peter Christen Asbjørnsen)

Det var en gång en kung, som hade tolv döttrar. Han älskade dem så högt att de ständigt måste finnas i hans närhet. Men varje dag när kungen sov middag, passade prinsessorna på att gå ut på promenad. En gång när kungen sov middag gingo prinsessorna ut, men de kommo aldrig igen. Då blev det stor sorg över hela landet och kungen sörjde mest av alla. Han sände bud åt alla håll både i sitt rike och i grannländerna, han lät lysa efter dem i alla kyrkor och alla kyrkklockor ringde, men prinsessorna voro och förblevo borta, och ingen visste vad som hänt dem. Till sist sades allmänt att de blivit bergtagna.

Det dröjde inte länge innan ryktet spred sig vitt och brett omkring, ja det nådde till främmande land också och historien berättades för en kung som hade tolv söner. När prinsarna fingo höra talas om de bortkomna prinsessorna, bådo de sin far om lov att fara för att leta efter kungsdöttrarna. Han ville ogärna giva dem lov, han var rädd att han aldrig skulle få se dem mera. Men prinsarna böjde knä för honom och bådo så länge, att han till slut måste ge sitt samtycke. Han utrustade ett skepp och befallde Riddar Röd till styrman, ty han kände väl till farvattnen.

De seglade i många år och de gingo i land överallt för att leta efter prinsessorna, men de lyckades varken få tag på dem eller ens höra talas om dem. De hade nu seglat i sju år på några dagar när. Då uppstod plötsligt en så stark storm, att de trodde deras sista stund var kommen. Alla måste arbeta så länge stormen varade och ingen fick en blund i ögonen. Men på tredje dagen mojnade det och stormen lade sig och det blev stiltje. Alla voro nu så trötta av det ansträngande arbetet, att de somnade tvärt på fläcken. Det var bara den yngste prinsen, som inte hade ro i kroppen och som inte kunde sova.

Under det han vandrade fram och tillbaka på däck, kom skeppet förbi en liten ö. På stranden sprang en liten hund som gnällde och skällde som om han ville komma ombord. Prinsen gick på däck och tittade på hunden och visslade på honom. Han tyckte det var synd om kräket, han trodde att han möjligen summit i land från något skepp som förlit i stormen, men han begrep inte, hur han skulle kunna hjälpa honom. Han trodde inte, att han ensam skulle orka med att sätta räddningsbåten i sjön och alla de andra sovo så gott att han inte ville väcka dem bara för en liten hunds skull. Sjön låg blank och spegelklar och till sist tänkte prinsen: »Det blir väl ingen annan råd än att du får försöka ta dig i land och rädda hunden.» Därpå försökte han sätta båten i sjön och det gick mycket lättare än han hade väntat. Han gick i land och närmade sig hunden, men varje gång han grep efter honom hoppade han åt sidan och så höll [7]de på till dess att prinsen, innan han visste ordet av, stod inne i ett stort slott. Där förvandlades hunden till en vacker prinsessa och på tronen satt en man som var så stor och så ful, att prinsen höll på att bli rädd, när han tittade på honom.

»Du behöver inte bli rädd», sa mannen, men när prinsen fick höra hans förskräckliga röst, blev han ändå mera skräckslagen. »Jag känner ditt ärende», fortsatte han, »ni äro tolv prinsar ombord, som leta efter de tolv bortkomna prinsessorna. Jag vet var de finnas, de äro hos min herre, där sitta de på tolv stolar och löska honom, för han har tolv huvuden. Ni har seglat i sju år, men ni komma att segla i sju år till innan ni finna dem. Men nu kan du gärna stanna här, så får du min dotter till brud. Det förstås, först måste du slå ihjäl min herre, för han är så sträng mot oss, att vi vilja gärna bli av med honom, och när han är död, så blir jag kung i hans stalle. Och pröva nu på om du kan svinga detta svärd», sa trollet.

Prinsen tog tag i ett gammalt rostigt svärd, som hängde på väggen, men han orkade inte ens rubba det.

»Då är det bäst att du tar dig en tår ur den här flaskan», sa

trollet.

När prinsen hade druckit kunde han rubba svärdet och när han druckit en tår till, så orkade han lyfta ner det från väggen och när han druckit en gång till, så orkade han svinga svärdet, som var lika lätt som en kakspade.

»När du nu kommer ombord», sade trollet, »så måste du gömma svärdet i din koj, så att Riddar Röd inte får se det. Visserligen orkar han inte hantera det, men han skulle bli arg och stå dig efter livet. När så sju år gått så när som på tre dagar kommer en ny storm över er och det går precis som det gått den här gången, alla bli sömniga när stormen lagt sig och somna. Men då ska du ta svärdet och ro i land. Du kommer till ett slott, som bevakas av alla sorters vakter, både uvar, björnar och lejon, men du behöver inte vara rädd för dem, ty de lyda dig. När du kommer in i slottet, får du se kungen sitta i ett förgyllt gemak, fin och förnäm, men tolv huvuden har han och prinsessorna sitta på tolv guldstolar och löskar var sitt huvud. Och du kan nog begripa att de inte äro så värst förtjusta i det arbetet. Du måste hugga av det ena huvudet efter det andra, och skynda dig, för om han vaknar och får se dig, så äter han upp dig.

Prinsen gick ombord med svärdet och tänkte noga på vad han fått höra. De andra sovo alltjämt och han gömde svärdet i sin koj, så att varken Riddar Röd eller någon annan fick se det. Det började blåsa på nytt så han väckte sina bröder i det han sa, att det var stor synd och skam att ligga och sova när vinden var så god. Det var ingen som hade märkt att han varit borta.

När de sju åren gått så när som på tre dagar gick det som trollet förutsagt. Det blev storm och oväder som varade i tre dagar och när det var över voro alla så trötta av slitet och släpet ombord, att de somnade på

Då är det bäst att du tar dig en tår ur den här flaskan. fläcken. Men den yngste prinsen rodde i land och

vaktarna föllo lydiga till hans fötter, så att han kom lyckligt fram till slottet. När han steg in i den förgyllda salen satt stortrollet och sov och de tolv prinsessorna sutto på var sin stol och löskade de tolv huvudena. Prinsen gjorde miner till prinsessorna, att de skulle göra sig undan, men de pekade förskräckta på trollet och gjorde miner åt honom att han skulle gå sin väg. Men prinsen fortsatte att gestikulera och göra miner, så att till sist förstodo de att han ville frälsa dem från trollet. Då flyttade de sig undan den ena efter den andra så sakta de bara kunde och prinsen högg av trollets huvuden, det ena efter det andra, så att till slut flöt där en stor röd bäck ut genom slottets port

Så snart trollet var död, rodde prinsen ut till skeppet igen och gömde svärdet och eftersom han inte orkade flytta undan trollets lik ensam, så tyckte han inte det var för mycket att de andra hjälpte till en smula, nu när han i alla fall gjort det viktigaste själv. Han väckte de andra och sa att det var stor synd och skam att de lågo där och latade sig när han nu funnit prinsessorna och dräpt det leda trollet. Men bröderna skrattade ut honom och förklarade att han nog sovit ändå

djupare än de, eftersom han drömt att han varit en sådan karlakt. Om någon hade räddat prinsessorna så hade det säkert varit en av de äldre bröderna och inte han, den yngste. Men prinsen berättade hur allt gått till och då måste de följa med honom i land för att titta. Först sågo de blodbäcken, så slottet och trollet, så de tolv huvudena och de tolv prinsessorna. Då äntligen erkände de att han talat sant och hjälpte honom med att kasta huvudena och trollets kropp i sjön. Alla voro de glada och belåtna men ingen var så glad som prinsessorna, ty nu sluppo de äntligen att sitta och löska trollet hela dagen i ända. De togo med sig så mycket silver och guld ur slottet som skeppet kunde lasta och så stego de ombord allasammans, både prinsar och prinsessor.

Men när de hunnit ett stycke ut på havet, berättade prinsessorna att de i glädjen och iver hade glömt sina guldkronor kvar i slottet. De lågo i ett skåp och de ville fasligt gärna ha dem med sig. Eftersom ingen av de andra bröderna ville fara och hämta dem, så erbjöd sig den yngste att göra det.

»Jag har vågat så mycket för er skull förut», sade han, »så nog kan jag fara och hämta guldkronorna också, ifall ni ta ner seglen och vänta på mig till dess att jag kommer tillbaka.»

Ja, vänta skulle de förstås. Men så snart prinsen hunnit ur synhåll sa Riddar Röd, som gärna ville vara den förnämste ombord och som själv ville ha den yngsta prinsessan till brud, att det inte tjänade någonting till att ligga här och vänta på prinsen, som naturligtvis aldrig skulle kunna klara sig, så att han kom tillbaka med kronorna. Han sa vidare att prinsarnas far givit honom makt och myndighet att befälla ombord och han tvingade dem att säga att det var han, Riddar Röd, som befriat prinsessorna från trollet. Om någon vågade säga något annat så skulle han mista livet. Prinsarna vågade inte säga emot Riddar Röd, och därpå seglade skeppet vidare.

Under tiden rodde den yngste prinsen i land och gick upp till

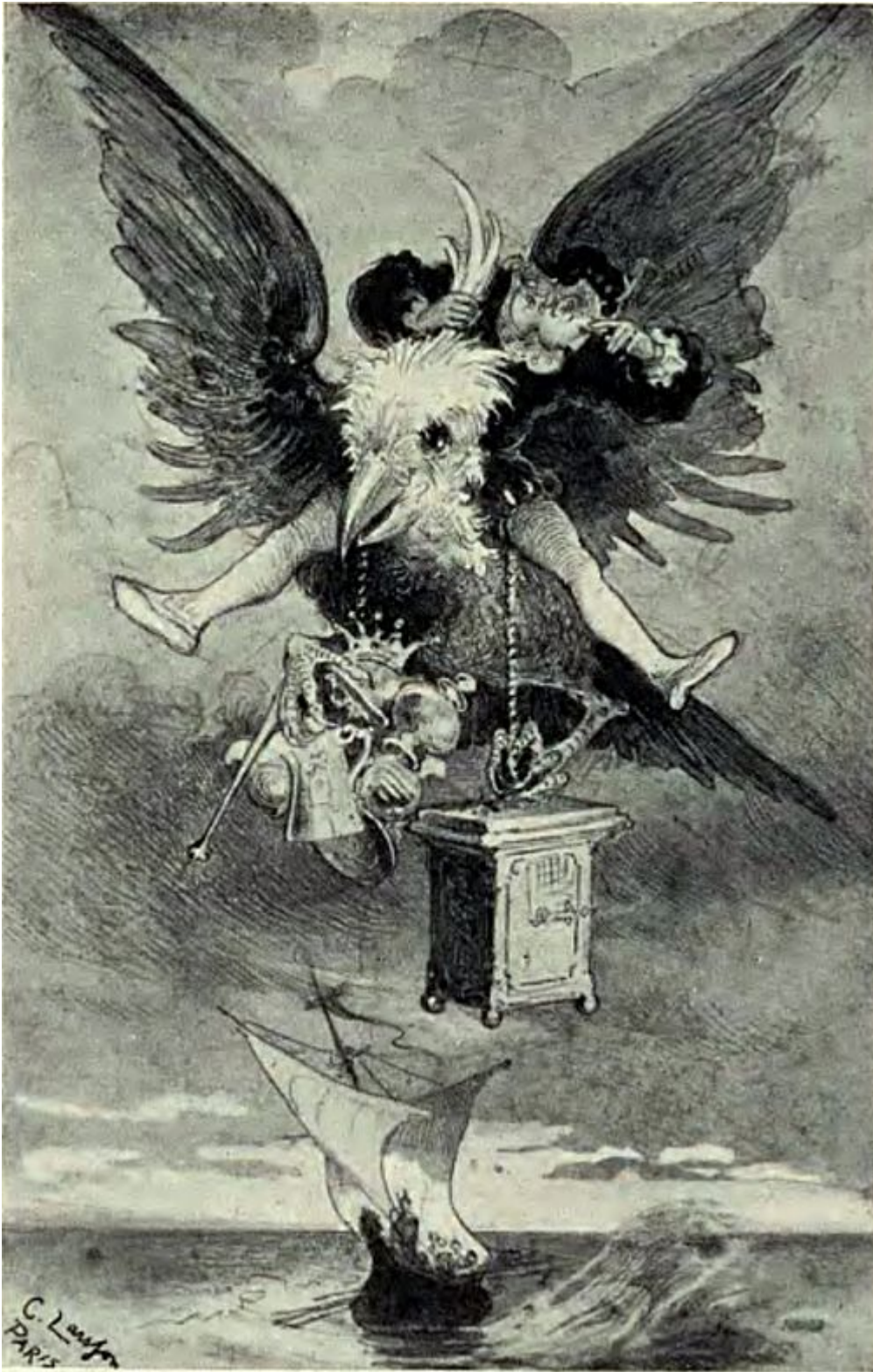
slottet. Där fann han skåpet med guldkronorna och han trälade och arbetade för att få ner skåpet i båten, men när han hunnit så långt ut på havet att han borde se skeppet, så var skeppet borta. När han ingenstädes kunde upptäcka det, förstod han vad som hänt. Att följa efter roendes var ju inte att tänka på, alltså återvände han till stranden. Han tyckte nog det var lite kusligt att ligga ensam i slottet om natten, men det fanns inget annat husrum att få, och så tog han mod till sig och låste alla dörrar och la sig att sova i ett rum där det fanns en bäddad säng. Men rädd var han, och än värre blev det när det efter en stund började knäppa och knaka i väggar och tak, som om hela slottet höll på att ramla. Rätt som det var damp någonting ner bredvid sängen så stort som ett hölass. Därpå hörde han en röst som bad honom ej bli rädd och som sa:

»Jag är Fågel Dam
och jag vill hjälpa dig fram.»

Och rösten fortsatte:

»Det första du vaknar i morgon bitti skall du gå upp på slottets vind och hämta fyra tunnor råg som jag vill ha till frukostmat. Gör du inte det, så vill jag inte hjälpa dig.»

När prinsen vaknade fick han se en orimligt stor fågel med en fjäder i nacken så tjock som en halv vuxen gran.

Och så bar det i väg med sådan fart, att de snart nog hade tagit kapp skeppet. [14] Han skyndade sig upp på vinden efter de fyra tunnorna

råg och när Fågel Dam ätit upp dem bad han prinsen att hänga skåpet med guld kronorna på ena sidan om hans hals och på den andra skulle han hänga så mycket silver och guld att det vägde jämnt med skåpet. Självs skulle prinsen sätta sig på fågelns

rygg och ta ett stadigt tag i nackfjädern.

Och så bar det i väg med en sådan fart att det susade i luften och snart nog hade de tagit kapp skeppet. Prinsen ville gå ombord för att hämta svärdet. Han var rädd att någon skulle få se det, och trollet hade ju sagt att ingen skulle få veta om att det fanns, men Fågel Dam sa att det fick göra detsamma för ögonblicket

»Riddar Röd får säkert inte tag på svärdet», sade fågeln, »men kommer du ombord slår han nog ihjäl dig, ty han vill själv ha den yngsta prinsessan. Men du kan vara lugn för henne, ty varje natt lägger hon ett bart svärd framför sig i sängen.»

Sent omsider kommo de fram till trollprinsen och där blev kungasonen så väl mottagen att det fanns ingen hejd på det. Trollet visste inte hur väl han ville prinsen, som tack för att han slagit ihjäl stortrollet och gjort trollprinsen till kung. Han hade gärna givit honom sin dotter och halva kungariket Men yngste prinsen hade nu en gång förälskat sig i den yngsta prinsessan så pass, att han inte hade ro i kroppen varken dag eller natt, utan bara bidade ett tillfälle att få resa sin väg. Trollet bad honom ta saken med ro och talade om att skeppet måste segla i nya sju år innan det skulle komma hem. Om prinsessan sa trollet detsamma som Fågel Dam, att henne kunde prinsen vara lugn för.

»Och om du inte tror mig», fortsatte trollet, »så kan du själv gå ombord när skeppet nästa gång seglar här förbi och se efter. Då kan du också hämta svärdet, för det vill jag i alla fall ha igen.»

När skeppet kom förbi hade det återigen varit oväder och när prinsen steg ombord sovo allasammans. Bröderna sovo med var sin prinsessa, men den yngsta sov ensam med ett bart svärd framför sig i sängen och på golvet nedanför sängen sov Riddar Röd. Prinsen letade reda på svärdet och rodde i land utan att någon ombord märkte att han varit där.

Prinsen blev inte lugnare för det. Han var orolig och ville ständigt resa, och när de sju åren till slut hade gått och det bara var tre veckor kvar sa trollkungen:

»Nu kan det vara tid för dig att resa eftersom du i alla fall inte vill stanna hos oss. Jag ska låna dig min järnbåt, som går av sig själv bara man säger: Båt, gå fram. I båten ligger en klubba av järn och den ska du lyfta på när du får se skeppet framför dig. Då kommer en kraftig bris och fyller skeppets segel så att männen ej få tid att uppmärksamma dig. När du kommer på ena sidan av skeppet ska du lyfta på klubban igen, så blir det en sådan storm att de ombord få annat att tänka på än att titta efter dig och när du passerat skeppet ska du lyfta på klubban för tredje gången, men du ska lägga ner den försiktigt, ty annars blir det ett sådant fasligt väder att både de och du förgår. Så snart du kommit i land behöver du inte längre bry dig om båten. Skjut bara ut den i vattnet igen, vänd den helt om och säg: Båt, vänd åter dit, varifrån du kom hit.»

När prinsen reste, fick han så mycket guld och silver, så mycket kläder och linne med sig som prinsessan sytt under alla dessa år, att han var rikare än någon av sina bröder. Han hade inte väl sagt: Båt, gå fram, förrän båten satte fart, och när han fick se skeppet lyfte han på klubban och brisen fyllde seglet så att de ombord glömde att titta på honom. När han kom på sidan av skeppet, lyfte han på klubban andra gången och då tog stormen i, så att skummet yrde vitt kring stäven och vågorna slog upp på däck, så att bröderna minsann fick annat att tänka på än att bliga efter honom, och när han för tredje gången lyfte på klubban, så fingo de minsann så brått att ingen hade tid att fundera på vem han var i den lilla båten. Han kom i land långt före skeppet och så snart han plockat allt som fanns i båten upp på stranden, vände han den helt om och sade: Båt, vänd åter dit, varifrån du kom hit, och då gick båten.

Själv klädde han sig som en fattig sjöman och gick upp till en

eländig stuga där det bodde en gammal kärring. Henne inbillade han att han var en stackars matros, som tjänat på ett stort skepp som förlist i stormen, och att han var den enda överlevande. Han bad om husrum för sig och allt det som han bärgat från skeppsbrottet.

»Bevare mig väl», sa kärringen, »inte kan jag ge husrum åt någon. Du ser själv hur fattig jag är, jag har inte ens något att ligga på själv, ändå mindre kan jag ge dig något.»

»Det är inte så kinkigt med hur jag ligger», menade sjömannen, bara han fick tak över huvudet så, och det kunde hon ju inte neka honom om han ville hålla till godo med taket sådant det var.

Om aftonen bar han in sina tillhörigheter och kärringen, som gärna ville höra nyheter att springa till grannarna med, började utfråga honom om var han varit, vad han hette, vart han skulle, vad det var han hade i knytet, varför han reste land och rike omkring och om han inte hört något om de bortkomna tolv prinsessorna, som försvunno för många år sedan och om mycket mera som det behövdes lång tid att svara på. Men prinsen svarade att han hade fått så ont i huvudet av det fasliga vädret, så han kunde inte svara henne på alla frågorna. Hon måste verkligen lämna honom i fred några dagar, så att han fick krya på sig efter alla strapatserna han måst gå igenom. Sedan skulle hon nog få veta både det hon frågat om och mycket mera. Dagen därpå började kärringen om igen med att fråga, men sjömannen hade alltjämt så svår huvudvärk, så han inte kunde svara, men hur det var så lät han ändå påskina att han kanske visste något om prinsessorna. Bums sprang kärringen till alla de andra sladderkärringarna, som bodde runtomkring och talade om vad hon fått höra, och det dröjde inte länge innan kärringar kommo löpande från alla håll för att fråga om de bortkomna prinsessorna. Prinsen låtsades alltjämt som om han hade så ont i huvudet att han inte kunde svara, men så mycket sa han, att om de inte förgåtts i den sista svåra stormen, så skulle de komma hem om fjorton dagar ungefär,

kanske förr. Han kunde inte säga säkert att de levde, för visserligen hade han sett dem, men det var länge sedan, så de kunde ju ha dött sedan dess.

En av kärringarna rusade i väg till kungsgården med denna nyhet. När kungen fick höra det sände han genast bud efter sjömannen, som själv skulle komma och berätta vad han visste.

»Jag ser inte ut så att jag kan visa mig för kungen», menade sjömannen. »Jag har inga fina kläder att sätta på mig.»

Men kungens sändebud sa att han gott kunde komma så som han såg ut, kungen ville nödvändigt tala med honom vare sig han var fint klädd eller ej, ty det fanns ingen som på alla dessa år kunnat ge honom en upplysning om prinsessorna.

Så måste han alltså i väg till kungsgården och snart stod han framför kungen, som frågade om det var sant att han hade sett prinsessorna.

»Ja, det har jag», sa sjömannen, »men inte vet jag om de lever nu, för när jag såg dem var det ett sådant hiskeligt väder, att vårt skepp förliste. Men lever de så komma de nog hem om fjorton dagar, kanske förr.»

När kungen fick höra detta blev han vimmelkantig av fröjd, och när den dagen var inne då sjömannen sagt att de skulle komma hem, gick kungen klädd i hela sin stass ner till stranden för att möta dem. Och det blev stor fröjd över hela landet när skeppet kom med prinsessorna, prinsarna och Riddar Röd ombord, och ingen var gladare än den gamle kungen, som fått igen sina doöttrar. Alla prinsessorna voro så glada utom den yngsta, som skulle gifta sig med Riddar Röd. Hon bara grät och grät. Det tyckte inte kungen om utan han frågade varför hon inte var lustig och glad, hon som de andra. Han tyckte inte hon behövde vara ledsen, som sluppit undan det leda trollet och nu skulle gifta sig med en så präktig man som Riddar Röd. Och prinsessan vågade inte säga någonting eftersom Riddar Röd hotat ta livet av den som om talade sanningen.

Men en dag när alla prinsessorerna sutto och sydde på den yngstas bröllopsstass kom en man klädd i vida sjömansbyxor med en stor kramlåda på ryggen in till dem och frågade om de inte skulle köpa lullull till bröllopet.

Han hade så många vackra saker både av guld och av silver. Jo, det kunde allt hända det, sa prinsessorerna. De sågo på varorna och de sågo på mannen och de tyckte allt att de kände igen både honom och mycket av vad han hade i kramlådan.

»Den som har så mycket granna saker», sade den yngsta prinsessan, »har kanske något som är ändå grannare och som kunde passa oss ändå bättre än det här.»

»Det kan allt hända det», sa mannen.

De andra systrarna tystade på henne och bad att hon skulle minnas vad Riddar Röd sagt.

Några dagar därefter kom prinsen tillbaka alltjämt klädd i de vida sjömansbyxorna, och denna gång hade han skåpet med guldkronorna på ryggen. När han kommit in i stora salen i kungsgården öppnade han skåpet för prinsessorerna och när de nu igenkände sina kronor sa den yngsta:

»Jag tycker inte det är mer än rätt att den som räddat oss också får sin lön. Det är alldeles inte Riddar Röd utan han som kom med våra guldkronor som räddat oss.»

Då kastade prinsen av sig sjömanskläderna och stod där klädd i en vacker dräkt, mycket vackrare än någon av de andras, och den gamle kungen lät hanga Riddar Röd. Och nu först blev det riktigt lustigt och glatt i kungsgården, ty nu tog var och en sin, och bröllopet firades så att det talades om det i tolv kungariken.